

פרק ה אורחות חיים

אורחות החיים בחברה החרדית נמצאים בשינוי מתמיד ואפשר ללמוד מהם על מערכת היחסים בין החרדים לחברה הישראלית בכללותה. אומנם יש פערים גדולים בין האוכלוסייה החרדית לזו הלא-חרדית בהשתתפות בשירות הצבאי והלאומי, בשיעור המשתמשים באינטרנט ובמספר בעלי רישיון הנהיגה והנופשים, אך בשל העלייה בשיעור החרדים בהשתתפות בכל אחד מתחומי החיים האלו ניתן לקבוע בבירור כי מגמת ההשתלבות של החברה החרדית בחברה הכללית מתחזקת. אחד הגורמים המחזקים מגמה זו הוא ההצטרפות ההולכת וגוברת של חרדים ללימודים במערכת ההשכלה הגבוהה ולשוק תעסוקה איכותי, הן של גברים והן של נשים. אלו מאפשרים הכנסה פנויה, מודעות מתפתחת בהדרגה לתרבות הצריכה וצמיחת שיח מודרני בקרב קבוצות מעמד הביניים המתעצבות בחברה החרדית.

1. שירות צבאי ואזרחי

תמונת מצב

בשנת 2016 הצטרפו כ־3,500 גברים חרדים, שהם כ־34% מהבנים בוגרי מערכת החינוך החרדית, לשירות צבאי או אזרחי.¹ גם בשנה זו לא השיגו מערכות השירות (צה"ל והשירות האזרחי) את יעדי הגיוס שלהם – 5,200 מתגייסים. ובכל זאת היה מספר הפונים לשירות הצבאי קרוב ליעד (2,850; 89% מן היעד). מספר הפונים לשירות האזרחי, לעומתו, היה רחוק מאוד מהיעד (667; 33% מן היעד).

מקרב הגברים החרדים המתגייסים – 81% פנו ב־2016 לשירות צבאי ו־19% לשירות אזרחי. הסבר אפשרי לכך שרוב המתגייסים פנו לשירות הצבאי הוא האפשרויות שיש בשירות זה להתכונן לשוק העבודה, כיוון שבמקרים מסוימים הוא מלווה בלימודי מקצוע. סיבה נוספת היא שהוא נתפס בעיני הצעירים החרדים כתרומה משמעותית לחברה, יותר מהשירות האזרחי.

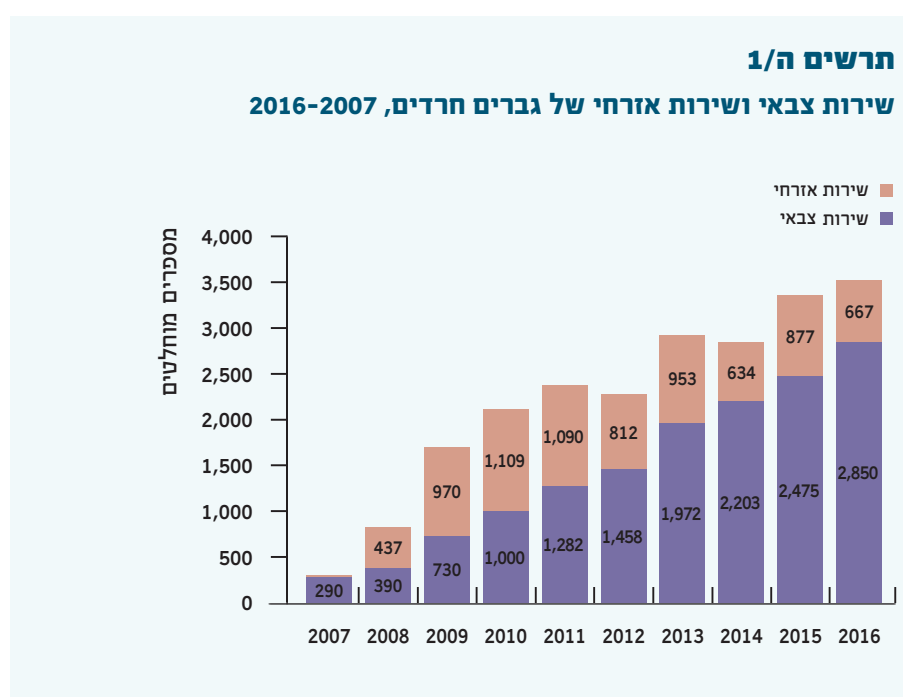
מגמות

משנת 2007 ואילך ניכרת עלייה חדה במספר הבחורים החרדים הפונים לשירות צבאי ואזרחי. בשנים 2010–2016, למשל, היה קצב הגידול הממוצע 7% בשנה (לעומת קצב גידול של 4.4% של האוכלוסייה החרדית באותן שנים). היקף הפניות לשירות הצבאי עלה בכל שנה בשנים

1 שנת הגיוס 2016 התחילה, על פי חוק הגיוס, ביולי 2016 והסתיימה ביוני 2017. באותה שנה מנה כל מחזור גברים חרדים בין גיל 15 לגיל 24 9,870 איש בממוצע.

2016-2007. השירות האזרחי, שעד ל־2010 עלה מספר הפונים אליו על 1,000 אנשים בשנה, לא הצליח, כאמור, לשמור על אותה מידת אטרקטיביות בקרב משרתים חרדים פוטנציאליים.

בשנת 2014 הורגשה האטה בקצב הגידול של המצטרפים לשירות צבאי או אזרחי בעקבות הביקורת החרדית על התיקון לחוק שירות ביטחון (2014). לאחר תיקון נוסף בחוק (ב־2015), שהסיר את הסנקציות הפליליות על מסורבי השירות, נרשמה עלייה מחודשת במספר הבחורים החרדים שפנו לשירות צבאי. לעומת 2015 נרשמו ב־2016 עלייה של 15% במתגייסים החרדים לשירות צבאי וירידה של 24% בפונים לשירות אזרחי.



2. שימוש באינטרנט

תמונת מצב

בשנים 2016-2015 השתמשו באינטרנט 43% מהחרדים, מחצית משיעור המשתמשים בקרב הלא־חרדים (86%). פילוח מגדרי מראה שיש הבדלים בשימוש באינטרנט בין הגברים החרדים לנשים החרדיות (גברים – 39%; נשים – 47%). מספר הנשים החרדיות המועסקות והסטודנטיות גבוה מזה שבקרב הגברים החרדים, ואפשר שזו הסיבה להבדלים. עוד סיבה אפשרית היא תרבות הצריכה של הנשים והשימוש ההולך וגובר שלהן באינטרנט לשם כך.

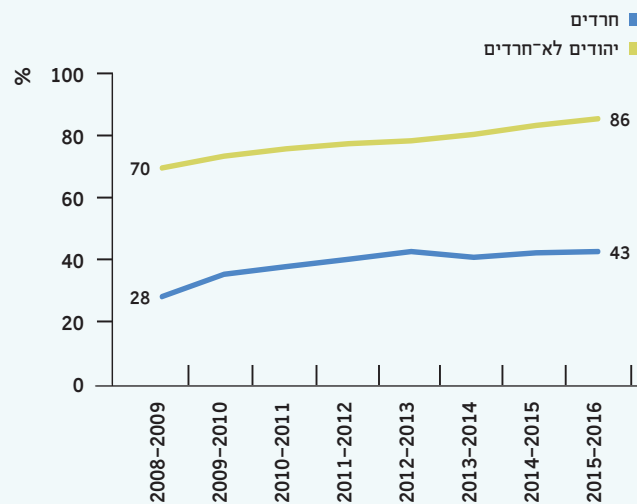
מגמות

בשנים האחרונות חלה עלייה של ממש בשיעור החרדים המשתמשים באינטרנט: 28% ב-2008-2009; 38% ב-2010-2011; ו-43% ב-2015-2016; סך הכול עלייה של 34%. גם באוכלוסייה הלא-חרדית גדל שיעור המשתמשים באינטרנט, אך באופן מתון יותר (19%). העלייה בשימוש באינטרנט בקרב הנשים החרדיות מהירה יותר מהעלייה בקרב הגברים החרדים: בקרב הגברים החרדים חלה בשנים 2008-2016 עלייה מ-28% ל-39% ובקרב הנשים מ-28% ל-47%.

העלייה בשימוש באינטרנט גם אצל הגברים וגם אצל הנשים נובעת מהחידה רחבת היקף והממדים של הטכנולוגיה לעולם החרדי וכן מהפלטפורמות הרבות שאפשר להיכנס דרכן לאינטרנט, למשל טלפונים סלולריים חכמים. יש לשער שגם הגידול במספר המועסקים והסטודנטים החרדים משפיע על החשיפה של אוכלוסייה זו לאינטרנט ועל השימוש בו. ולכל אלו יש להוסיף את השינויים במאפייני תרבות הצריכה החרדית, שהאינטרנט משמש בה פלטפורמת רכישה, וכן את העובדה שיותר ויותר חרדים משתמשים ברשת כפלטפורמה חברתית (פייסבוק, ווטסאפ, טוויטר).

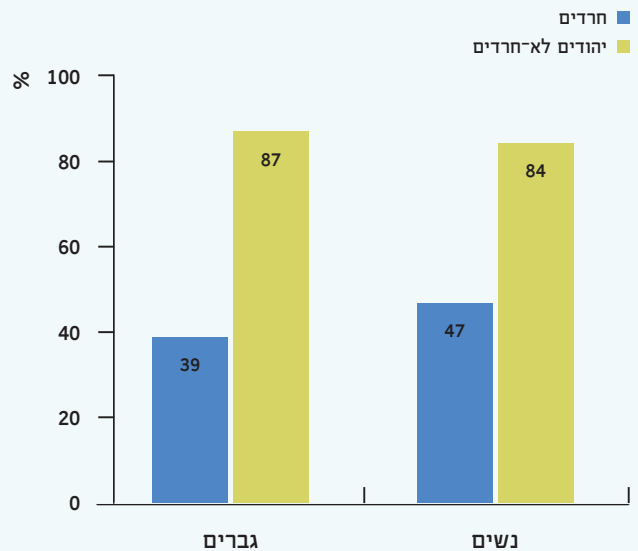
תרשים ה/2

משתמשים באינטרנט מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2008-2016



תרשים 3/ה

משתמשים באינטרנט מקרב בני +20, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2016-2015



3. חופשה בארץ ובחו"ל

תמונת מצב

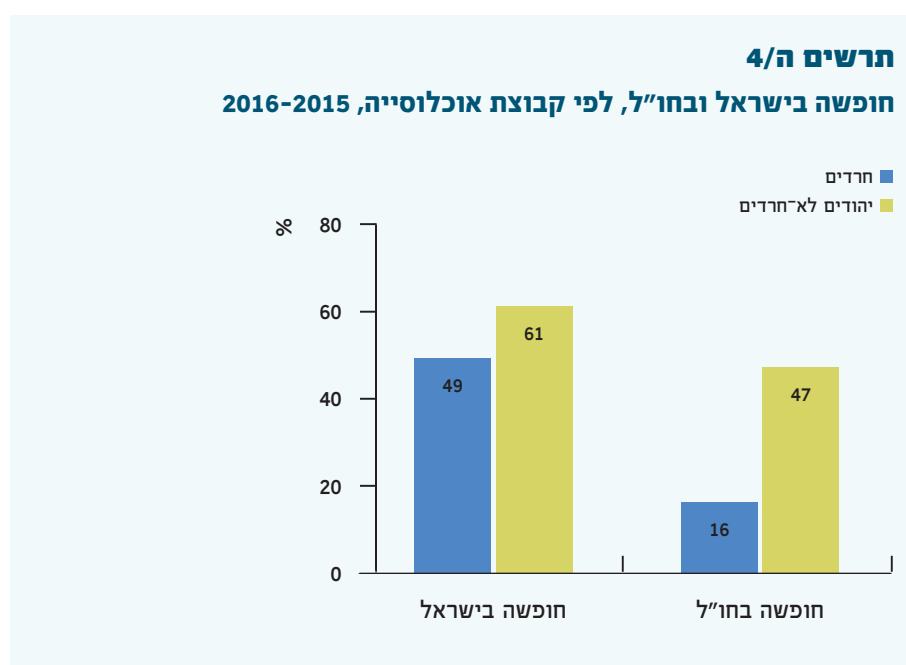
בשנים 2016-2015 נפשו בארץ 49% מהחרדים בני +20, שיעור נמוך בהשוואה לשיעור הנופשים בישראל מקרב האוכלוסייה הלא-חרדית (61%). 16% בלבד מהחרדים בני +20 יצאו לחופשה בחו"ל, הרבה פחות משיעור הנופשים בחו"ל מקרב האוכלוסייה הלא-חרדית (47%). חופשה בחו"ל מחייבת תקציב גדול מחופשה בישראל, ההתארגנות בכל מה שקשור למזון מורכבת הרבה יותר, ונדרשת גם תודעה והשקפת עולם פתוחות יותר, שהן במידה מסוימת אנטי-תזה לאורח החיים השמרני המתחייב מהשתייכות לחברה החרדית. כפי הנראה, אלו הסיבות להבדלים בהרגלי החופשה בין החרדים ללא-חרדים.

מגמות

בשנים 2016-2003 לא חל שינוי ממשי בשיעור החרדים הנופשים בארץ (46% ב-2003; 49% ב-2016). כאשר בוחנים את שיעור החרדים שיצאו לחופשות בחו"ל באותן השנים מוצאים

עלייה של ממש (28%), בייחוד בשנים האחרונות (מ-12% ב-2003-2004 וב-2013-2014 ל-16% ב-2015-2016). באוכלוסייה הלא-חרדית שיעור המבקרים בחו"ל למטרות חופשה עלה מ-32% בשנים 2004-2003 ל-47% בשנים 2016-2015.

וכך, אף שבסך הכול מעט חרדים, יחסית, יוצאים לחופשה בחו"ל, ניכרת מגמת עלייה במספר היוצאים מקרבם לחופשות אלו. חלק מעלייה זו מוסבר בגורמים המשפיעים גם על כלל האוכלוסייה, למשל רפורמת "השמיים הפתוחים". סבירות גבוהה יש לכך שבשנים הקרובות נראה בחברה החרדית עלייה אפילו גדולה יותר בצריכת הפנאי והנופש, הן הודות להצטרפות למערך ההשכלה הגבוהה והתעסוקה, המאפשרות עלייה בהכנסה הפנויה, והן בשל המודעות ההולכת ומתפתחת לתרבות הפנאי והנופש גם בחברה זו ובקבוצות מעמד הביניים המתעצבות בתוכה.



מקורות לפרק ה – אורחות חיים

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן. העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתרי האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה ושל מכון ירושלים למחקרי מדיניות, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים בחיבור זה.

תתי־הפרק	המקור
שירות צבאי ואזרחי	אגף כוח אדם בצה"ל ורשות השירות הלאומי האזרחי
שימוש באינטרנט; חופשה בארץ ובחו"ל	הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנים מתאימות